

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-5>

Корнієнко П. С.,

*доктор юридичних наук, професор,
заступник першого проректора по роботі з коледжами
Національної академії статистики, обліку та аудиту*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Принцип верховенства права є однією з основних ознак сучасної соціальної правової держави, в якій право підпорядковує державну владу, а основні права людини та соціальне забезпечення є змістом свободи, заснованої на законах, які приймаються і змінюються юридично. Тобто, специфічною ознакою такої держави як вищої форми політичного існування є відповідність права закону та його правлінню. Верховенство права є реальним відображенням нормальної ситуації випереджального розвитку природних прав людини в порівнянні з розвитком системи об'єктивного юридичного права та правової системи.

Як відомо, сучасні технології все більше змінюють правове середовище світу. Нині чітко видно хід діджиталізації суспільства. З розвитком цифрових технологій виникла нова категорія прав людини – категорія цифрових прав. Цифрові права, які є новою категорією прав, що є результатом епохи активного розвитку цифрових технологій, потребують законодавчого закріплення та ефективних механізмів захисту.

Стрімкий розвиток суспільних відносин, поява нових функцій держави, інновації в чинному законодавстві, поглиблення міжнародного співробітництва сприяють зміні розуміння правової держави, актуалізації її антропологізації та аксіологізації. Здебільшого значення цього принципу розкривається в загальних теоретико-правових науках, однак, враховуючи сучасні процеси глобалізації, не можна не розкрити деякі правові питання, пов'язані з ним.

Глобальне цифрове середовище, в якому ми живемо, надає нові засоби дій у локальному, регіональному та глобальному масштабах,

включаючи нові види політичної участі, культурні обміни та реалізацію прав людини. Вся ця діяльність не є фактичною, тобто «не є реальною». Тим не менш, вона стала невід'ємною частиною справжнього життя сучасної людини. Обмеження доступу до Інтернету та цифрових медіа, а також спроби контролювати онлайн-діяльність та електронні комунікації є втручанням у основні права на свободу вираження поглядів та інформації, свободу асоціацій, особисте та приватне життя (і, можливо, інші права, такі як свобода совісті та релігії, а також право на справедливий суд).

Принцип верховенства права нині є головним рушійним чинником розвитку нашого суспільства, оскільки він пройшов довгий шлях розвитку та становлення – від ідеї до фундаментальної невід'ємної складової сучасних правових систем. Така трансформація, удосконалення принципу верховенства права визначила його принципове значення для міжнародно-правової системи, в якій принцип верховенства права на рівні міжнародних відносин має стати головним чинником розвитку сучасного суспільства.

Європейський суд з прав людини розкриває зміст принципу верховенства права, формулюючи вимоги, які він виокремлює з цього принципу. Однією з таких вимог є вимога до якості закону. Під законом тут розуміють положення нормативно-правового акту. По-перше, закон має бути доступним для особи, тобто містити чіткі та стислі формулювання, які давали б можливість особі самостійно або за допомогою відповідних порад регулювати свою поведінку. По-друге, він повинен бути передбачуваним, тобто таким, щоб людина могла передбачити наслідки його використання. По-третє, закон має відповідати всім іншим вимогам верховенства права, зокрема, має достатньо чітко встановити межі дискреційних повноважень, наданих суб'єктам владних повноважень, та спосіб їх здійснення. Необхідно, щоб особа була захищена від свавілля суб'єктів влади. Відповідно до міжнародної норми права, право як дієвий регулятор суспільних відносин, має бути повноцінним, тобто люди повинні усвідомлювати його важливість і відповідальність перед ним. Верховенство права визначає критерії легітимності, яким повинні відповідати норми міжнародного права, а також їх врегульовані суспільні відносини. Таким чином, міжнародні норми, які порушують людську гідність, ідеї свободи, рівності, справедливості, моралі, не можуть вважатися правовими, навіть якщо вони відповідають формальним вимогам. У рішеннях Європейського суду з прав людини зазначено, що верховенство права є поняттям, спільним для всіх статей Європейської конвенції. У рішеннях Суду концепція верховенства

права постійно вдосконалюється, змінюється відповідно до життєвих обставин [1, с. 62–66].

За словами Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, верховенство права передбачає, що діяльність установ та основних норм права відповідає концепції прав людини, включаючи основні принципи рівності, відповідальності та справедливості у захисті прав людини. Неможливо забезпечити верховенство права в суспільстві без захисту прав людини, і, навпаки, захист прав людини не може бути забезпечений в суспільстві без ефективного верховенства права. Верховенство права є механізмом реалізації прав людини, що сприяє реалізації принципу прав людини [2, с. 11].

У майбутньому постає питання, як можна підтримувати та розвивати верховенство права в середовищі, де люди все більше пов'язані з новими способами здійснення влади та піддаються впливу нових способів. Ця тема стосується не лише діяльності міжнародних організацій, вона також важлива для сфери державно-приватного партнерства та для всіх сфер, які раніше були виключно національними, а згодом набули транснаціонального характеру. Верховенство права має бути доведено до точки, де свобода для всіх буде забезпечена навіть у сферах, де змішані (державно-приватні) організації чи окремі особи відповідають за завдання, які раніше входили до компетенції державних органів. Суть верховенства права як керівного принципу майбутнього має бути розширена, щоб охопити не лише сферу співпраці держави та приватних структур, а й діяльність приватних суб'єктів, чії можливості порушувати особисті права є такими ж, як і можливості органів державної влади. Органи влади на національному, транснаціональному та міжнародному рівнях мають діяти як гаранті фундаментальних принципів та елементів традиційного верховенства права в цих сферах [3, с. 157–188].

Стрімке прискорення глобальних інформаційних процесів на початку ХХІ століття та їх вплив на світовий розвиток, а також міжнародна інформаційна взаємодія у формуванні єдиного інформаційного простору в умовах глобалізації змушують по-новому поглянути на розвиток сучасних тенденцій і проблем цього процесу, і, відповідно, створення правових основ глобального інформаційного суспільства. Глобальне інформаційне суспільство, що розвивається, сьогодні відкриває якісно нові можливості для соціалізації людей та доступу до накопичених людьми знань, подолання цифрової нерівності, реформування державного управління на основі формування електронного урядування та реалізації інформаційної політики держави щодо взаємодії з громадянським суспільством з метою забезпечення відкритості та прозорості.

Це знайшло відображення у загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. В умовах глобалізації динамічно розвиваються нові суспільні відносини, які потребують адекватного правового регулювання, що забезпечує можливість ефективної взаємодії громадян з державою, підвищення рівня надання державних і комунальних послуг, відкритість та прозорість інформації у діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, у здійсненні правосуддя, застосування технологій. Проте правові проблеми, що виникають при формуванні інформаційного суспільства в умовах глобалізації, як на міжнародному, так і на національному рівнях, потребують теоретичного осмислення та подальшого дослідження з метою створення правових умов для забезпечення міжнародної інформаційної безпеки. До них належать: виключення можливості порушення прав особи, суспільства та держави в інформаційній сфері, зниження ризику деструктивного та протиправного впливу з метою забезпечення безпеки держав від ворожих дій та актів агресії, у тому числі безпеки критичної інформаційної інфраструктури, порушення територіальної цілісності держав, в екстремістських, терористичних та інших злочинних цілях, протидії інформаційним правопорушенням, а також підвищення ефективності міжнародного співробітництва в інформаційній сфері.

Список використаних джерел:

1. Олійник У. М. «Філософсько-правове осмислення сутності принципу верховенства права в сучасному суспільстві». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 262–265.
2. Доповідь Генерального секретаря: верховенство права та перехідне правосуддя в конфліктних і постконфліктних суспільствах. 2004. URL:<https://digitallibrary.un.org/record/527647>
3. Tal Z. Zarsky. Privacy and Manipulation in the Digital Age. Issue of Theoretical Inquiries in Law. 2019. Vol. 20. P.157-188.